

m.registrator@regeringskansliet.se
(pdf och wordformat)

kopia: lina.oskarsson@regeringskansliet.se

Rapport om Sveriges genomförande av Århuskonventionen

Svenska byggnadsvårdsföreningen, SBF, grundades 1975 och är en oberoende icke vinstdrivande, ideell förening med cirka 6000 medlemmar. Föreningen är en miljöorganisation vars huvudsakliga ändamål är att sprida och förmedla kunskap om byggnadsvård och sunt byggande, att slå vakt om vårt byggda och gröna kulturarv och nyttja detta som en resurs i stadsutvecklingen samt att främja en god stadsmiljö och god kvalitet i övrigt i nutida stadsplanering. Miljöskyddsintresset för kulturarvet är styrande för all verksamhet i föreningen. Föreningen uppfyller kraven för en sådan icke-statlig miljöorganisation som anges i 16 kap 13 § MB och är således en representant för "den berörda allmänheten" som enligt Århuskonventionen ska ha rätt att delta i beslutsprocesser och rätt att föra talan mot besluten.

Århuskonventionen avser tillgång till information, allmänhetens deltagande i beslutsprocesser och tillgång till rättslig prövning i miljöfrågor. Rapporten innehåller svar på ett antal frågor om hur Sverige genomfört bestämmelserna i konventionen enligt det åliggande Sverige har som part i konventionen. Det är främst Artikel 6 som berör SBF:s verksamhet. SBF har följande kommentarer utifrån sitt verksamhetsområde:

Sammanfattning

SBF delar inte uppfattningen enligt rapporten att genomförandet av Artikel 6 inte föranlett några särskilda problem och anför följande exempel:

- Eftersom den lagstiftade medborgardialogen i allmänhet kommer för sent i planprocesserna uppfylls inte kravet på ett reellt medborgarinflytande.
- Den slutliga avvägningen mellan motstående intressen sker inte på ett objektivt sätt i miljökonsekvensbeskrivningarna eftersom genomförandet av projekten i princip ofta redan är beslutade när de demokratiska processerna sker. Medborgarna förlorar därmed möjligheten att påverka planer och projekt utifrån miljöfaktorer.
- Århuskonventionens syfte förbigås ibland av kommunerna genom att rivningslov beslutas för bebyggelse som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt före den planläggning som förutsätter dessa rivningar. Härigenom undandras miljöorganisationer rätten att överklaga rivningslovet.
- Det goda syftet att miljöorganisationer som uppfyller vissa krav ska få talerätt för att kunna fungera som "allmänhetens röst" i rättsprocesser synes ej självklar hos överprövande myndigheter, i alla fall inte hos länsstyrelserna.

SBF:s synpunkter

I rapporten beskrivs utförligt regelverket för att tillgodose allmänhetens rätt till insyn och inflytande. Som svar på frågan om hinder uppstått vid genomförandet av artikel 6 anges i rapporten "Genomförandet har inte föranlett några särskilda problem".

SBF delar inte denna uppfattning eftersom verkligheten tyvärr inte alltid motsvarar avsikten enligt regelverket. SBF anför några exempel:

Dialogen med medborgarna ofta för sent i processen

Stadsutvecklingen sker idag ofta på ett adhoc-artat sätt genom att byggherrar erbjuder kommunerna projekt utformade främst utifrån företagets intressen och utan ambition att åstadkomma ett gott samspel med omgivningen samtidigt som kommunerna saknar ett helhetsperspektiv på stadsutvecklingen. Överenskommelser om genomförandet av projekten träffas i slutna rum och när det blir dags för den offentliga prövningen saknas både alternativ och vilja till omprövning. Detta innebär att de lagstadgade demokratiska processerna ofta blir meningslösa. I stället för en öppen och givande dialog mellan myndigheter och enskilda blir resultatet i stället frustration hos allmänheten över bristande gehör för kunskap och synpunkter, i strid med Århuskonventionens syfte.

Slutsatser i miljökonsekvensbeskrivningarna i strid med miljöbedömningen

Miljökonsekvensbeskrivningarna kan innehålla tydliga bedömningar av skada på kulturmiljövärden, som borde leda exempelvis till slutsatsen påtaglig skada på riksintresse och omarbetning eller nedläggning av planförslaget, men ofta blir den sammanfattande bedömningen i miljökonsekvensbeskrivningen att skadan inte är större än att den kan accepteras - även om den naturliga slutsatsen skulle vara den motsatta - eftersom alla berörda parter är inriktade på att genomföra projektet. Denna slutliga avvägning mellan motstående intressen är dessutom ofta otydlig med svag motivering och faller därför av dessa skäl utanför den demokratiska processen. Det strider alltså mot Århuskonventionens syfte att viktiga avvägningar mellan motstående allmänna intressen inte prövas i en förutsättningslös demokratisk process.

Rivningslov före planläggning, ett sätt att minska medborgarinflytandet

SBF har i flera fall konstaterat att när detaljplanering sker av ett område som innehåller kulturhistoriskt värdefull bebyggelse och där planförslaget förutsätter att de värdefulla byggnaderna rivs för att kunna genomföra planen fattar kommunerna ibland rivningsbeslutet innan detaljplaneringen genomförs. Detta innebär att miljöorganisationer mister möjligheten att överklaga rivning av de värdefulla byggnaderna eftersom överklaganderätten är begränsad till berörda grannar. Bland annat mot denna bakgrund har SBF i samband med remissen av rapporten *Miljöbedömningar* (Ds 2016:25) föreslagit att beslut om rivningslov som ej har stöd i detaljplan och som avser kulturhistoriskt värdefull bebyggelse bör inkluderas bland de beslutstyper där miljöorganisationer har rätt att överklaga myndighetsbesluten för att kunna föra allmänhetens talan enligt syftet i Århuskonventionen.

Talerätten för miljöorganisationer inte självklar

SBF har erfarit att talerätten för miljöorganisationer är långt ifrån självklar hos berörda myndigheter som borde vara väl insatta i Sveriges åtagande enligt Århuskonventionen. I ett fall gick prövningen upp till Mark- och miljödomstolen för att få en dom som erkände talerätten (Föreningen Vårda Uppsala, dom 2012-12-07 i mål nr P 6473-12). SBF har i pågående överklagandeprocess av detaljplan för Nobel Center i Stockholm fått ett föreläggande från länsstyrelsen med anmodan att utveckla grunden för sin talerätt trots att

grunden för talerätten bl.a. enligt villkoren i MB tydligt angavs i överklagandet till länsstyrelsen.

Avslutande kommentar

Även om regelverket syftar till ett reellt och meningsfullt medborgarinflytande där allmänhetens kunskap och synpunkter ska tas tillvara i avvägningen mellan olika intressen så fungerar tyvärr inte denna ambition i verkligheten. Prövnings- och beslutsprocesserna strider således ofta mot Artikel 6 i Århuskonventionen och dess syfte att garantera allmänhetens deltagande i beslut om vissa verksamheter i miljöfrågor.

För Svenska byggnadsvårdsföreningen

Vicki Wenander
Ordförande

Kristina Berglund
Vice ordförande